

NO PAPERS theater

Romy van Krieken

In Utrecht is weer het Festival aan de Werf losgebarsten. NoPapers was er bij en doet verslag.

DARWIN'S DOCHTER- To be or not to be mama

De voorstelling begint al goed met een lolliig openingsbeeld. Begeleid door klassieke muziek hakken twee beknotte dames driftig op hun afzonderlijke typemachines. Ze lijken zo erg op elkaar dat ze met gemak gecloond kunnen zijn. En dat is niet helemaal uit de lucht gegrepen.

Deze twee zussen zijn bezig met een proefschrift over het clonen bij varkens. Uitgangspunt is het dagboek uit 1863 van Darwin's dochter Mary. Het ultieme ideaal is om aan te tonen dat het clonen de bevrijding van de vrouw zal betekenen. Door het clonen zal zij eindelijk vrij zijn van het klassieke juk dat wordt opgelegd door de rol van moeder.

Actrice Els Lijesen vertolkt de meest ambitieuze zus. Zij leeft celibatair in navolging van haar idool Mary Darwin en ook haar leven staat in het teken van de wetenschap. Tegenspeelster Daphne de Bruin vindt dit onnatuurlijk. Zij wil dat haar zus een kind krijgt en geen enkel middel is veilig om de ander over te halen.

Het begint met citaten uit de Bijbel en loopt via educatie en chantage tot pure verleiding. Onderweg worden alle voordelen en nadelen van het moederschap opgerakeld in het duel van de beide dames. Wel of geen kind. Natuurdrift of wetenschap. Leergier of lustgevoel.

Fopspeen in plaat van kruis

Als kijker word je heen en weer geslingerd tussen de beide standpunten of beter gezegd: je rolt over de grond. Ondanks de ernstige onderwerpen kent deze voorstelling een aanstekelijke dosis humor. Het bekwame spel is lichtelijk overdreven en daarmee uiterst effectief. Satire ligt hier op de loer. Zo dragen de dames jarretels onder hun kuise gewaden en is het kruis vervangen door een kleine fopspeen. Freud zou door het dolle zijn. Het ensemble wordt gecomplementeerd door een streng brilletje en een pijp. Ondanks dit laatste attriboot in de mond weten ze de sterke teksten heel te houden. Mijn complimenten.

Zoals gezegd is alles geoorloofd in de slag om het moederschap. De ene keer richten de dames zich tot elkaar, dan weer tot de zaal en als niets meer helpt wordt er gezongen. Smartlappen nota bene: van Ich bin wie du tot De glimlach van een kind. Een leuk idee maar het wordt te vaak herhaald. De liedjes gaan na verloop van tijd de voorstelling oprekken. Dat is zonde. Er zit verder zo'n lekker tempo in het spel. De dames worden daarbij geholpen door een volle stem en een redelijk kaal decor.

In dit eenvoudige decor valt een leeg schoolbord op. Dat schept verwachtingen. Het is een van de weinige clichés van deze voorstelling dat die verwachtingen ook worden ingelost. Het bord wordt inderdaad beklad maar de manier waarop is weer kostelijk origineel. Ook het verdere gebeuren is speels en frivool. Een knoop in de jurk wordt een fallus. Combineer het met tanden poetsen en je hebt een obsceniteit die door de beugel kan. Het klinkt nogal bizar maar heus: men zal er smakelijk om lachen.

Lachen kun je vaak bij deze voorstelling die je desondanks aan het denken zet.

-ROMY VAN KRIEKEN

DARWIN'S DOCHTER

Regie: Paul Feld

Tekst & spel: Daphne de Bruin, Els Lijesen

Een Theater a/d Werf produktie, in co-produktie met Theater Kikker en Growing up in Public

Te zien t/m 4 juni om 20.00 uur

Theater Kikker, Ganzenmarkt 14

Prijs: f 16,-

CJP/65+/Upas: f 14,-

Op tekst en ontwerp zijn auteursrechten van toepassing.
Deze tekst mag uitsluitend worden verspreid via daartoe aangewezen BulletinBoards. Verdere verspreiding, op welke wijze dan ook uitsluitend na schriftelijke toestemming van NoPapers.
Printen van de tekst is uitsluitend toegestaan voor persoonlijk gebruik.

NOPAPERS

digitale magazines

Infosysteem
030 -364205

POSTBUS 85333 3508 AH UTRECHT

Postgiro 676212

Eigentijdse en eigenwijze visies op werffestival

THEATER

Festival aan de Werf. Darwins Dochter van Paul Feld. Go home van Catharina Haverkamp en Trudie Lute. Home van Mark Tompkins.

Twee meisjes met gehavende jurkjes, stoer schoeisel en een puntmuts op hun hoofd stappen rond op een groot wit grondzeil dat hun wereld verbeeldt. Een schaars gedekte tweedimensionale tafel van de hand van beeldend kunstenaar Klaas Gubbels staat voor het huis waarvan ze afscheid hebben genomen. De twee trekken rond als zwervers, als een eigentijdse Hans en Grietje op zoek naar een plaats waar het beter toevoet is.

In *Go home* van Trudie Lute en Catharina Haverkamp regeert de kinderlijke fantasie. Wie daarin niet kan meegaan, raakt zelf de weg kwijt in dit droogkomische drama. Een verhaalstructuur ontbreekt nagenoeg net als een logische opbouw. De scènes lijken associatief gemonteerd rond de kernwoorden huis, afscheid, vertrek, harteloosheid en angst. Natuurlijk gaat het ook over de zwervers van nu: de vluchtelingen die blij zijn met ieder onderdak, maar toch nog steeds een huis verlangen. Serieuze problemen zijn in de teksten van Rob de Graaf cryptisch verpakt, een enkele dialoog uitgezonderd. In combinatie met het groteske, vaak clowneske spel van Trudie Lute en Catharina Haverkamp leidt dat tot een merkwaardig eigentijds sprookje waarvoor je in de stemming moet zijn.

Het is niet de enige voorstelling op het Festival aan de Werf waar de kinderlijke verbeelding aan de macht is. *Home* van Mark Tompkins wordt zelfs voor iedereen vanaf twaalf jaar geadviseerd. Kinderen zullen waarschijnlijk ook het meeste plezier beleven aan de misverstanden in het bouwpaakkethuisje dat op het podium verschijnt. Waar Christine Corday en Christian Rizzo vadertje en moedertje spelen, waar ramen even later luiken zijn waarachter monsters zich verbergen en postbodes rondspringen op een krakkemikkig bed. De Amerikaans/Franse Tompkins neemt zelf

met Frans Poelstra de rollen van postbodes, annex bouwvakkers, annex inbrekers op zich en doet dat met flair. Ze geven de voorstelling de charme van een luchtig prentenboek. Met plaatjes waar je om moet glimlachen of die je kunnen vertederen, maar ook die je snel weer om wilt slaan omdat ze net te makkelijk zijn. Geen onvergetelijk onderdeel van het festival, maar onderhoudend variëte.

Kinderen spelen ook een belangrijke rol in *Darwins Dochter* van Daphne de Bruin (tekst en spel) en Els Lijesen (spel). Zij het op een heel eigen wijze. Onderwerp is 'de terroristische biologie waar de vrouwen al sinds het begin van de schepping onder lijden' - kortom moederschap. Gedwongen door de klimmende leeftijd (of misschien wel de recente babyboom) vragen beide dertigers zich af of ze zich kunnen onttrekken aan voortplantingsdriften of voortuigen blijven van de dwingende natuur.

Als een hooggeleerde eenige tweeling zetten De Bruin en Lijesen de voors en tegens op een rij. Compleet met lessen over wieje (spijties niet te ver uit elkaar, hemeltje niet gesloten houden), luiers en spenen. Proefschrift of moederschap daar gaat het dilemma officieel om. Eigen leven of opoffering dat is de onderliggende vraag en alles wordt er bijgehaald. Evergreens over moederschap van Heintje, Willy Alberti en andere heerlijke sentimentele zangers, worden gecombineerd met strakke scènes die opvallen door liefdevol uitgewerkte details. De credits voor de eindregie mogen naar Paul Feld.

Darwins Dochter is een voorstelling die onmiskenbaar de handtekening draagt van iemand van een nieuwe generatie. Niet alleen door de teksten die van deze tijd zijn, het spel dat raakt en amuseert, maar vooral omdat er voor iedere dertiger minstens één aha-erlebnis in zit. Zowel De Bruin, Lijesen als Veld verrasten eerder met eigenwijze producties. Met *Darwins Dochter* voegen ze alle drie een mooie voorstelling aan hun 'werklust' toe.

Gerdie Snellers

Daphne de Bruin (links) en Els Lijesen in 'Darwins Dochter'.

FOTO DANIEL KONING - DE VOLKSKRANT

216/94

Darwins Dochter: Broeds zijn mag weer

Els Lijesen (links) en Daphne de Bruin: „De natuur is net een wrede dame met een leren broek en een zweepje.”

FOTO • LEX VAN ROSSEN

THEATER • INTERVIEW

MARGRIET PRINSEN

Growing up in Public. Darwins Dochter van Daphne de Bruin. Regie: Paul Feld. Spel: Daphne de Bruin en Els Lijesen. Te zien: Haarlem, 21 en 22 oktober, bovenzaal, 20.30 uur

Vrouwen van net in de dertig zijn het en ja, dan begint de onrust. Theatermakers Daphne de Bruin en Els Lijesen hebben een voorstelling gemaakt over de eeuwige twijfel tussen moederschap en carrière, gelardeerd met actuele discussies over klonen en de (on-)mogelijkheid van een onbevleete ontvangenis.

„Vroeger hadden vrouwen het gemakkelijker”, verzucht Els niet zonder de nodige ironie, „toen hoefden ze niet te kiezen. Ze kregen gewoon kinderen, aan de lopende band. Nu is het een onmogelijk dilemma. Tegen de tijd dat je carrière een beetje in het spoor staat, na al die opleidingen die wij vandaag de dag volgen, ben je tegen de dertig en op je veertigste is het al zo’n beetje aan het aflopen. Uitgerekend in die tien jaar dat je het meest aan de weg timmert, moet je dan ook nog zo nodig kinderen krijgen!”

Hoewel ze bekennen zelf ook tot de groep stommelingen te behoren die — ooit — een kind willen, zetten ze zich in de voorstelling

behoorlijk af tegen de kultus van het moederschap. Daphne: „Je kunt geen tijdschrift meer openslaan of de jonge, blijde vaders stralen je tegemoet. Er is sprake van een echte baby-boom bij onze generatie; misschien als reactie op de feministische golf is het weer helemaal in. Je mag weer 'broeds' zijn. Terug naar de natuur, *back to basics*, huisje-boompje-beestje spelen. Een tendens die behoorlijk conservatieve trekken heeft.” Els: „We nemen vooral dat enorme getut, dat ermee gepaard schijnt te moeten gaan, op de hak: van tepelverwarring en huidhonger tot plasgootjes en lekrandjes.”

In de voorstelling spelen ze tweelingzusjes uit de vorige eeuw, zo ongeveer de tijd dat Darwins dochter geleefd zou hebben. Zou, want zij is een fictief personage, de niet bestaande dochter van de wel historische Charles Darwin, de architect van de evolutietheorie. Daphne: „De zusjes staan aan de vooravond van hun promotie. Hun proefschrift hebben ze gewijd aan *The emancipation of the pig in search for a new conception*. Dat leverde een geweldig idee op voor de bevrijding van de vrouw uit de slavernij van het moederschap: als je nu via kloningstechnieken nieuwe mensen kunt produceren, dan is al dat gebaar niet meer

nodig en heeft 'de vrouw haar handen vrij voor ander werk.”

Uiteindelijk komt het tot een breuk tussen de twee zusters, nog wel een een-eiige tweeling. Bij de een komt onweerstaanbaar het verlangen naar een kind op, terwijl de ander pleit voor beheersbare voortplanting. Dat leidt tot fascinerende betogen over de technieken in het dierenrijk. „Neem nu de sluipwesp”, vertelt Daphne enthousiast, „als je het over bizarre manieren van voortplanting hebt, is dat een mooi voorbeeld. De sluipwesp legt haar ei in de kakkerlak, die zij daartoe eerst verdooft en op ingenieuze wijze van zijn voelsprietten berooft. De kakkerlak wordt vervolgens van binnenuit helemaal opgevreten door de larve.” Els: „De natuur is net een wrede dame met een leren broek en een zweepje.”

Daphne de Bruin heeft de tekst van Darwins Dochter zelf geschreven, in samenwerking met Els Lijesen en met regisseur Paul Feld. Net als in eerdere producties als *Dolly Parton is dead* en *Wake up Betty Boop* koos ze voor een lichte toon. Er wordt te weinig gelachen in het theater, vindt ze. „Het leuke van theater maken is dat je een soort wetenschapper bent. Je mag onbeperkt fantaseren over mogelijke werkelijkheden.”

Bizar moederinstinct van Darwin's dochter

ENSCHDEDE - Vrijhof-UT, maandagavond.
Darwin's dochter van en door Daphne de
Bruin en Els Lijesen. Regie: Paul Feld.

Twee vrouwen zitten naast elkaar driftig te typen en lurken daarbij stevig aan een pijp. Het betreft hier geen opgejaagde typistes maar intellectuele zusjes, werkend aan de toespraak bij hun promotie de volgende dag. Hun gezamenlijke proefschrift handelt over de emancipatie van het varken. Ze hebben hiervoor grondig het dagboek van Darwin's dochter bestudeerd. Daarin wordt beschreven dat vrouwen beter kunnen kiezen voor een manloos leven. In 1863 betekende dat ook kinderloos, en dat geeft weer problemen met het moederinstinct.

Darwin's dochter heeft een serieus en actueel thema: de keuze tussen moederschap en carrière. Typisch zo'n onderwerp waarover flink gedebatteerd kan worden, duidelijke standpunten kunnen worden ingenomen en naar gulden middenwegen kan worden gezocht. In de praktijk wordt de knoop vaak op een nogal irrationele manier doorgehakt. Daar kan menig een meewarig over meesmuilen, totdat men

zelf voor de bijl gaat; dan rijzen er reële vragen.

Dit alles hebben Daphne de Bruin en Els Lijesen bijeengebracht in een tekst waarin enige mate van ernst en volslagen absurditeit door elkaar heen lopen. De Bruin en Lijesen treden op als elkaars opponenten, die de voors en tegens van het moederschap onder de loop nemen.

Het onderwerp biedt een massa mogelijkheden voor het verwerken van allerlei autobiografische zaken, vooral als de nu-of-nooit-leeftijd nadert. De Bruin en Lijesen bewaren echter een ruime ironische distantie en maken er een nogal cabareteske voorstelling van. We lachen om vrouwen die op het nippertje toch nog een kind nemen.

Ondanks de bij vlagen bijkans uitzinnige hilariteit blijft steeds iets van begrip zichtbaar voor het fenomeen dat het instinct blijkbaar soms sterker is dan de rede. Dat is tegelijk verwarrend, grappig, tragisch, absurd en reëel.

Uiteindelijk blijft dat primitieve instinct gewoon bestaan; het is niet weg te redeneren en niet te begrijpen. Je kunt er misschien het best maar om lachen.

Door bizarre en originele overdrijvingen, met begrippen als tepelverwarring en parthenogenese, wordt het modieuze gezwam over problematische moeder-dochterrelaties en de krampachtige pogingen om manloos zwanger te raken op de korrel genomen.

Vooral met hun tekst maar ook in hun spel laten Daphne de Bruin en Els Lijesen de strijd tussen instinct en rede zien als een rariteitenkabinet.

Tubantia

okt '94

MIES PORTIER

Bizar moederinstinct van Darwin's dochter

ENSCHDE - Vrijhof-UT, maandagavond. Darwin's dochter van en door Daphne de Bruin en Els Lijesen. Regie: Paul Feld.

Twee vrouwen zitten naast elkaar driftig te typen en lurken daarbij stevig aan een pijp. Het betreft hier geen opgejaagde typistes maar intellectuele zusjes, werkend aan de toespraak bij hun promotie de volgende dag. Hun gezamenlijke proefschrift handelt over de emancipatie van het varken. Ze hebben hiervoor grondig het dagboek van Darwin's dochter bestudeerd. Daarin wordt beschreven dat vrouwen beter kunnen kiezen voor een manloos leven. In 1863 betekende dat ook kinderloos, en dát geeft weer problemen met het moederinstinct.

Darwin's dochter heeft een serieus en actueel thema: de keuze tussen moederschap en carrière. Typisch zo'n onderwerp waarover flink gedebatteerd kan worden, duidelijke standpunten kunnen worden ingenomen en naar gulden middenwegen kan worden gezocht. In de praktijk wordt de knoop vaak op een nogal irrationele manier doorgehakt. Daar kan menigeen meewarig over meesmuilen, totdat men

zelf voor de bijl gaat; dan rijzen er reële vragen.

Dit alles hebben Daphne de Bruin en Els Lijesen bijeengebracht in een tekst waarin enige mate van ernst en volslagen absurditeit door elkaar heen lopen. De Bruin en Lijesen treden op als elkaars opponenten, die de voors en tegens van het moederschap onder de loep nemen.

Het onderwerp biedt een massa mogelijkheden voor het verwerken van allerlei autobiografische zaken, vooral als de nu-of-nooit-leeftijd nadert. De Bruin en Lijesen bewaren echter een ruime ironische distantie en maken er een nogal cabaretse voorstelling van. We lachen om vrouwen die op het nippertje toch nog een kind nemen.

Ondanks de bijlagen bijkans uitzinnige hilariteit blijft steeds iets van begrip zichtbaar voor het fenomeen dat het instinct blijkbaar soms sterker is dan de rede. Dat is tegelijk verwarrend, grappig, tragisch, absurd en reëel.

Uiteindelijk blijft dat primitieve instinct gewoon bestaan; het is niet weg te redeneren en niet te begrijpen. Je kunt er misschien het best maar om lachen.

Door bizarre en originele overdrijvingen, met begrippen als tepelverwarring en parthenogenese, wordt het modieuze gezwam over problematische moeder-dochterrelaties en de krampachtige pogingen om manloos zwanger te raken op de korrel genomen.

Vooraf met hun tekst maar ook in hun spel laten Daphne de Bruin en Els Lijesen de strijd tussen instinct en rede zien als een rareitenkabinet.

MIES PORTIER

Darwin's dochter moeder worden zonder mannen

ENSCHDE (Vrijhof/UT) De glimlach van een kind, de grimlach van een moeder, moederschap als dwangbuis; daarover filosoferen Daphne de Bruin en Els Lijesen in het door hen bedachte, geschreven en gespeelde stuk 'Darwin's Dochter'. Het is een bizarre en moeilijke weg door een donker geboortekanaal, met onneembare egelstellingen en tegenstellingen, botsingen tussen rationeel denken en voelen. Een grote barenswée van ideeën, schaduwzijden en duisternis, verlicht en verlichtigd door geinige absurditeiten, steeds bijgestuurd door de realiteit van dagelijkse besloomingen.

TOONEEL

De conceptie van het stuk ligt in fragmenten uit het dagboek van Darwin's dochter Mary, die in 1863 een kloontechniek bedacht waardoor vrouwen tot in het oneindige kinderen zouden kunnen baren onafhankelijk van manlijk zaad. Geen penetratie, geen ejaculatie en toch een kind. Daarmee onttrekken vrouwen zich aan de biologische terreur van het moederschap en kunnen eindelijk evengoed carrière maken. De 'tweelingzusjes' Daphne en Els werken samen aan gentechnologische experimenten met varkens, proeven die zullen leiden tot kunstmatige bevruchting van vrouwen zonder man. Ze hebben een lab met varkens, een enorm duo-bureau waaraan ze om het hardst typen (aan een proefschrift). Ze roken een pijp, zijn zedig gekapt en in lang zwart gekleed en daaronder is het sexy en ze zullen sex wel eens naar hun hand zetten. Hoewel? Spelingen van het lot onder controle brengen van de vrouw betekent bevrijding van haar juk, maar tegelijk het einde van een onbedreigde machtspositie, want zij kan beslissen of ze heer gemaal wel of geen kind zal schenken.

Ze spelen alle voors en tegens tegen elkander uit, kruipen in vele huiden, zijn zichzelf en de ander, vertolken vele meningen en versmelten die tot wijsheden en onzin: een heerlijk niveau van theatraal rollenspel. Barenswée wordt sleutel tot onafhankelijkheid, die roep je dus kunstmatig op. Dat wordt echt en natuurlijk uitgespeeld met ironisch commentaar van de vriendin en alles wordt zo in het absurde doorgetrokken dat de zaal in een deuk ligt. Ondertus-

Theaterfestival zonder heilige ernst

Morgen begint in Utrecht de negende editie van het Festival aan de Werf, waarin jonge theatermakers hun producties aan het publiek vertonen. Drie van hen spreken over hun manier van werken en de voor- en nadelen van een theaterfestival. Bestaat er zoiets als een festivalgevoel?

door MAARTJE SOMERS

Of de vijftien voorstellingen in het Festival aan de Werf met elkaar verwant zijn? De drie theatermakers weten het niet. Ze weten nauwelijks welke voorstellingen er geprogrammeerd zijn. Met wat er buiten de muren van het repetitielokaal gebeurt, houden ze zich tot de première van hun eigen voorstelling niet bezig.

Schrijver en regisseur Jeroen van den Berg opende vorig jaar het Festival aan de Werf met Bosch International, zijn eindexamenvoorstelling aan de regieopleiding van de Amsterdamse theaterschool. Zijn licht-absurde, in

korte zinnen neergeschreven satire op de bedrijfshiërarchie was een onmiddellijk succes, en dus is Van den Berg dit jaar weer terug. Zijn *The best of I did it my way* speelt zich ook af op de werkvloer, maar dan in de lagere regionen.

Van den Berg: "Het begint bij mij met zinnetjes. Ik pik op straat zinnetjes op, en begin van daaruit dialogen te schrijven. Uit die flarden ontstaat dan langzaam een voorstelling. Schrijven hangt voor mij samen met regisseren."

Ook Daphne de Bruin combineert sinds haar eindexamen regie aan de theaterschool Amsterdam schrijven en regisseren: "Mijn voorstellingen ontstaan uit mijn fascinatie voor een figuur, zoals bij mijn producties over Betty Boop en Dolly Parton. Voor het festival maak ik een voorstelling over Mary Darwin, de dochter van Charles - een fictieve figuur."

"Voor mij is het belangrijk een voorstelling in Utrecht uit te brengen. Ik wil me als Utrechtse theatermaker presenteren en vooral hier publiek werven. Méér

publiek misschien, omdat het nu niet op één, maar op vijftien voorstellingen afkomt."

"Dat kan ook tegen je werken," zegt Trudie Lute. "Je kunt makkelijk wegzinken tussen al die andere voorstellingen." Samen met Catharina Haverkamp brengt Lute in het festival *Go home* uit, over 'het gevoel nergens thuis te horen'. "Het idee komt voort uit mijn manier van mediaconsumptie," zegt ze. "Van de krant bekijk ik alleen de koppen en de foto's, bij het tv-journaal laat ik het geluid uit. Heel bewust hebben Catharina en ik de beelden van ontneemden die we zo oppikten in een simpel kader gezet: dat van het sprookje van Hans en Grietje. De wereldproblematiek zelf kun je niet spelen."

Uitkomen in een festival, vindt Lute, is een stuk minder beladen: "Je staat toch in de context van andere premières, tussen de andere theatermakers."

Theatermakers op het festival bevinden zich ook in de context van het werk van beeldend kun-

stenaars - het raakvlak tussen beide disciplines is al jaren één van de pijlers van het festival. De zeven projecten van dit jaar hebben allemaal iets 'theatraals': van de menselijke robots van Arthur Elsenaar tot de geluidsinstallaties van Peter Bogers, waarin geluiden van het menselijk lichaam zijn verwerkt.

Trudie Lute: "Ik vind de combinatie van beeldende kunst en theater helemaal niet vanzelfsprekend. Het is zo'n andere manier van werken."

Daphne de Bruin: "Er is ook geen gemeenschappelijk thema, dus echt contact tussen de kunstenaars is er niet. Maar voor het publiek is het leuk. En als theatermaker krijg je natuurlijk wel de kans publiek dat op beeldende kunst afkomt, te betrekken bij wat jij doet."

"Het festivalpubliek is sowieso beter," zegt Jeroen van den Berg. "Het zijn mensen die afkomen op de sfeer van een festival, van zomer. Mensen die een leuke avond willen hebben. Niet van die door-

gewinterde hyperkritische bezoekers die je eerst moet overtuigen. Mijn teksten passen daarbij. Ze zijn levendig, open en luchtig."

Trudy Lute: "Dat is misschien wel een kenmerk van dit festival. Niet alle voorstellingen hoeven even zwaar en verantwoord te zijn."

Daphne de Bruin: "Humor is op een festival belangrijk. Lachen is een veel prettiger manier om over de dingen na te gaan denken. Je kweekt een pact tussen spelers en publiek, en alles gaat veel makkelijker."

Jeroen van den Berg: "Dat is misschien de enige lijn in de programmering van dit festival: het zijn theatermakers die niet alleen maar in hun zwarte doos zitten en met heilige ernst op zoek zijn naar het ultieme. De voorstellingen zijn niet oppervlakkig, maar hebben ook niet die gefronste wenkbrauwen-uitstraling."

Festival aan de Werf, Utrecht, t/m 4 juni. Informatie en kaarten: 030-315355

Carrière of zwangerschap?

De eeuwige twijfel tussen carrière en zwangerschap, welke hedendaagse vrouw kent haar niet? Daphne de Bruin, eerder verantwoordelijk voor produkties als 'Dolly Parton is dead' en 'Wake up Betty Boop', schreef er een toneelstuk over waarin ze de voors en tegens laat verwoorden door twee intellectuele vrouwen, die bovendien tweelingzusters zijn. We treffen de zusters aan terwijl ze op het punt staan een proefschrift te presenteren over het klonen van varkens, een techniek waaruit een van hen hoop voor de toekomst put: eindelijk zal de vrouw verlost zijn van de biologische terreur die haar tot moederschap dwingt. De andere zuster echter is een volstrekt tegengestelde mening toegedaan. Zij pleit voor de „oerervaring” die een vrouw doet versmelten met de „machtige natuur.” De twee zielen die meestal heersen in een enkele vrouwenborst zijn door de letterlijke uitsplitsing in een voor- en een tegenstandster mooi uit elkaar getrokken, met alle amusante effecten vandien. Daarbij heeft De Bruin, die zelf meespeelt, de absurditeit bepaald niet geschuwd. Onbevleete ontvangnissen komen tot stand met kwarteleitjes. Met een snik in de keel worden smartlappen gezongen als 'Een kind zonder moeder'. En er wordt fors gespot met al die zoetgevooisde raadgevingen - over borstvoeding, huidhonger en tepelverwarring - waar de moderne babyboeken vol van staan.

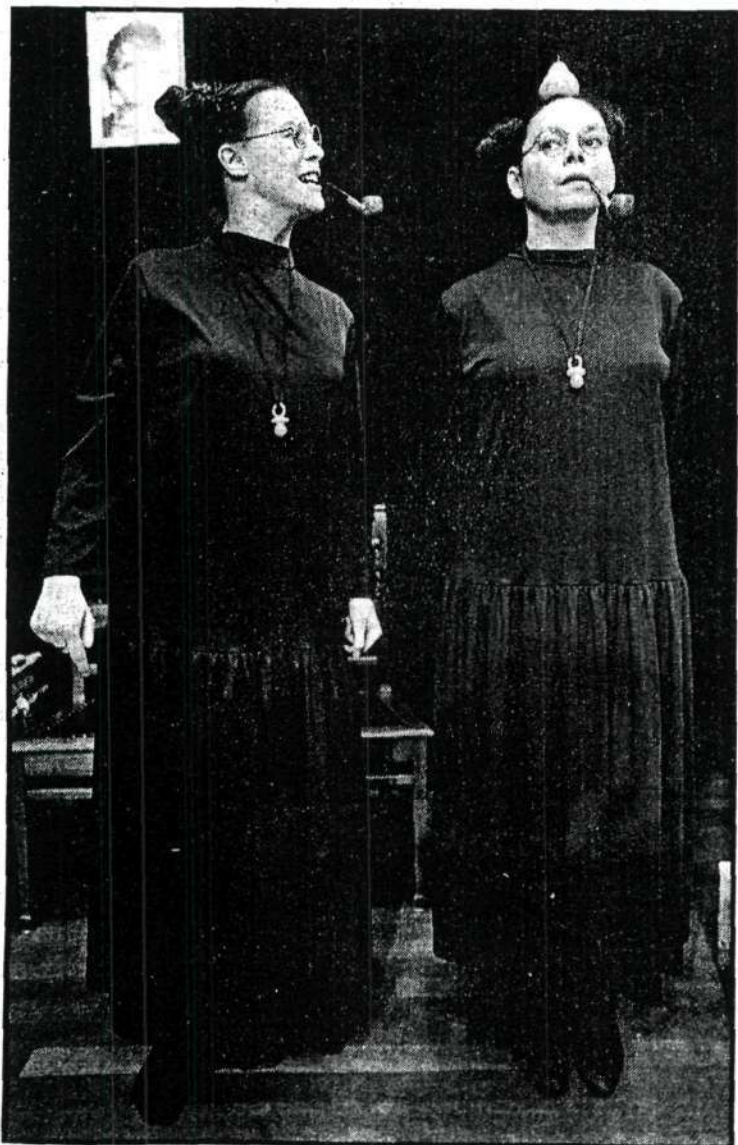
Extra aardig is de frictie tussen aankleding en tekst. Hoewel de dames de ene na de andere science-fiction-frase op elkaar afvuren lopen ze rond in een negentiende eeuwse decor en zien ze er uit als suffragettes, met identieke blauwkouserige briljetjes en het haar in ronde vlecht-nestjes boven de oren gepind. Duidelijk is dat beide actrices (Els Lijesen vertolkt de andere rol) zich uitbundig verkneukelen in hun tekst, een verkneukeling die zich moeiteloos voortplant in het publiek.

Tineke Straatman

Darwins dochter van Daphne de Bruin. Regie: Paul Feld. Spel: Daphne de Bruin en Els Lijesen. Gezien in Theater Kikker op 30 mei. Aldaar t/m 4 juni.

Daphne de Bruin en Els Lijesen in Darwins Dochter (Foto Serge Ligtenberg)

Els Leijesen en Daphne de Bruin in *Darwins dochter*

FOTO SERGE LIGTENBERG

Hans en Grietje in het pretpark

TONEEL

Festival aan de Werf: Darwins dochter, door Daphne de Bruin en Els Lijesen. Regie: Paul Feld. Gezien: 30/5, Theater Kikker, Utrecht; aldaar t/m 4/6. • Go Home, door Trudie Lute en Catharina Haverkamp. Gezien: 30/5, Stadsschouwburg Utrecht, aldaar t/m 1 juni; in Amsterdam: Frascati, 15 t/m 18/6.

door MAARTJE SOMERS

Hans en Grietje zijn na een eindeloze zwerftocht in de Efteling aangeland, en geven daar nu hartverscheurende voorstellingen over ontheemd zijn. "Speel eenduidige emoties, anders kan het publiek er geen touw aan vastknopen," zegt Hans tegen Grietje, "en vermijd harmonie – dat gaat maar vervelen."

Zo probeert Rob de Graaf in de tekst die hij voor mimespeelster Trudie Lute en actrice Catharina Haverkamp schreef, zijn eigen poëtische hoogdravendheden onderuit te halen, en hij bouwt meteen een veiligheidsklep in. De toon van *Go Home*, een voorstelling over zwerven, gemaakt in een tijdperk van volksverhuizingen, is licht, de mimiek van de speelsters neigt naar het clowneske, maar de kern is vol heilige ernst, op het gezwollene af.

Anderhalf uur volgen we de actrices als Hänsel en Gretel, gekleed in een verzameling bontgekleurde folkloristische lappen, op een zwerftocht langs boze, ongast-

vrije oorden. In afwachting van een of andere toestemming van de autoriteiten worden ze gedwongen zich uit te kleden, ze ontploffen strategieën om zich zo onopvallend mogelijk te gedragen, en we horen ze fantaseren over het paradijs waar ze zich ooit zullen vestigen.

Gelukkig laat De Graaf Hans en Grietje eindigen in een pretpark waar ze zichzelf spelen, want afgezien van dat dromerige en relativiserende einde wordt het opdringerig duidelijke thema van *Go Home* te zeer uitgesponnen om te kunnen blijven boeien.

Er zijn een hoop leuke momenten – Lute en Haverkamp zijn beeldende speelsters, en het kleine, misprijzend kijkende koppie van de eerste vormt een mooi contrast met de wanhopig rondzwaaiende staakarmen van de tweede – maar na een aantal scènes van intieme, tragi-clowneske blikken en poëtisch-diffuse woorden snakte ik naar wat *power*. Naast beeldende kracht is spanning voor een sprookje, juist een geëngageerd sprookje als dit, toch ook essentieel.

Pit ontbrak niet in de nieuwe voorstelling van Daphne de Bruin, die eerder vlotte producties maakte over Betty Boop en Dolly Parton. In *Darwins dochter* stelt zij het voortplantingsdilemma van de carrièrevrouw aan de kaak, en haalt er meteen maar de religie en de biotechnologie bij. Dat zorgt voor een serie komische

scènes waarin, op de plastische wijze die De Bruins eerdere voorstellingen al kenmerkte, de pro's en contra's van het moederschap vertoond worden. Een watermeloen stort voor de publiekstribune te pletter, er zijn veel zure bommen en op een schoolbord verschijnt een schematische tekening van een uitpuilend vrouwenlichaam. De climax is een uiterst curieuze, dubbele onbevleete ontvangst: de ene actrice vist een kivietsel vanonder de rok van de ander en stopt het haar in de mond.

Helaas heeft Daphne de Bruin haar glasheldere basisdilemma verpakt in een uiterst cryptisch verhaal vol zijsporen, waar ik af en toe erg om moest lachen, maar waarvan ik na verloop van tijd de draad volstrekt kwijt was. Er zijn twee zusters, er is een proefschrift over het klonen van varkens en dan zijn daar nog de dagboeknotities van Mary Darwin, de (fictieve) dochter van de evolutiegeleerde Charles. Het heeft allemaal met elkaar te maken, zoveel is zeker, en met die professorale pijpen in hun mond en die fopspeenen om hun nek zijn De Bruin en Els Lijesen wandelende illustraties van de kwellende keuze tussen hersenpan en baarmoeder. Maar of Daphne de Bruin met dit wanordelijke verhaal nou eigenlijk méér wil illustreren dan het feit dat die keuze heel ingewikkeld is, en ook heel onoverzichtelijk, betwijfel ik.

Prachtige voorstelling 'Darwins Dochter' in Toneelschuur

Twée geleerde zusjes gekweld door moederinstinct

THEATER • RECENSIE

PETRA DE KOCK

Darwins Dochter. Tekst en spel: Daphne de Bruin en Els Lijesen. Regie: Paul Feld. Muziek: Frans van Deursen. Decor: Enno Welgemoed. Gezien: 11 oktober, Frascati, Amsterdam. Nog te zien: vanavond, Toneelschuur Haarlem

Bij binnenkomst zitten ze reeds fanatiek typend achter een grote houten tafel in hun laboratorium. De zware wagens van de antieke typemachines rollen heen en weer, de vlechten die in knotjes aan weersijden van hun hoofd zijn opgebonden trillen. Het werk is bijna voltooid, de toespraak voor de promotie wordt gerepeteerd.

Maar plotseling zien wij op

de typemachine een foetus meereizen en bevinden we ons midden in het dilemma dat deze hooggeleerde tweelingzusjes langzaam maar zeker doldraait: moet er gekozen worden voor carrière of moederschap? Een kijkje onder de op het eerste gezicht zo preutse, hooggesloten en langgerokte zwarte jurken toont ons uitdagende lingerie en opzwellende buiken.

Daphne de Bruin maakte eerder produkties als *Dolly Parton is dead* en *Wake up Betty Boop*. Samen met Els Lijesen schreef zij de tekst voor *Darwins Dochter* en met hulp van regisseur Paul Feld hebben zij een voorstelling op de wereld gezet, waarin de verschillende

kanten van het vraagstuk op hilarische wijze onderzocht worden.

Hun proefschrift over genetische manipulatie en klonen bij varkens geeft de zusters een wapen in handen: in de toekomst hoeft het niet meer noodzakelijkerwijze de vrouw hoeft te zijn die opdraait voor de zwangerschap. Enthousiast en strijdbaar verkondigt Els Lijesen dat dit het middel is om uit te stijgen boven een eeuwenoude 'terroristische biologie'.

Er volgt een prachtige persiflage op de onzinnige hoeveelheid informatie die de zwangere vrouw over zich heengestort krijgt. Daphne de Bruin houdt

een krankzinnig college over gebruiksaanwijzingen voor de combi-wagen, de onmisbaarheid van de buggy, het vereiste aantal centimeters tussen de spijlen van het ledikantje en andere onontbeerlijke wetenswaardigheden voor de jonge moeder. Ze werkt op de sentimenten van haar zuster waarbij smartlappen als *Mama (je bent de liefste van de hele wereld)* en *De glimlach van een kind* voorzien worden van een nieuw onontkoombaar ritme (muziek door Frans van Deursen) en een minder lieflijke intentie dan het origineel. Lijesen wordt zich meer en meer bewust van de 'wandelende biologische tijdbom' die zij met haar 34 jaar

is, maar sribbelt nog enige tijd tegen ('Ik haat last minute moeders', 'Het moederinstinct is geen kraan die je opendraait'). Nadat de zusters getuigen zijn geweest van fascinerende onbevleete ontvangens-compleet met kippe- en kwarteleieren, stort Els Lijesen zich met zoveel overgave in de 'nature experience', dat dat weer twijfels bij De Bruin oproept. Deze constant aanwezige relativering, het absurdistische spel waar het plezier van afspat en de zorgvuldig gekozen vorm zijn de belangrijkste ingrediënten voor deze prachtige voorstelling.

Haarlems Dagblad 22/10/94